

KŁOSY.

Organ Związku Kółek rolniczych zachodnio-pruskich, wychodzący w sobotę.

Szcześć Boże!

Przedpłata kwartalna wynosi na pocztę 75 fen. — Ogłoszenia przyjmuje się za opłatą 20 fen. od 1-linowego wiersza. Przy powtó-
rzeniu udziela się stosownego rabatu. — Kółka od ogłoszeń siewów i bydła rozplodowego płacą tylko 10 fen. od wiersza.

Treść numeru 14-go: Abonament „Kłosów.“ — Od Patronatu. — Odczyt patronacki: Wspólne zakupywanie bydła rozplodowego. —
Prawo hipoteczne. — Do złych wypadków przy cieleniu. — Sprawozdanie roczne kółek rolniczych Zach. Prs. — Z Kółek
rolniczych. — Szanownych Panów Prezesów. — Zebrania. — Formularz — Ogłoszenia.

Abonament „Kłosów“ na nowy kwartał

czas odnowić. Formularz do abonamentu pocztowego z a łą c z a m y. Kółka, które uważają za praktyczne sprowadzanie pod opaską całej ilości swoich numerów, niechaj się zwrócą prosto do wydawnictwa „Pielgrzyma“. Przypominamy, że Kółka na zjeździe delegatów zobowiązały się dostarczyć każde przynajmniej 15 abonentów. Nawet w takim razie jeszcze druk i papier nie są zapłacone. Tymczasem są dotąd Kółka, które, nie wiadomo, czy z nie-
dbałości, czy też z niewiadomości u siebie abonamentu tego nie zaprowadziły, i gdyby nie to, że inne Kółka po 30—50 abonentów dostarczają, niedobór byłby bardzo znaczny. (L. P.)

Od Patronatu.

I. 1. Wicepatron kontroluje i podtrzymuje życie w Kółkach swego okręgu.

W tym celu powinien odwiedzać pilnie swoje Kółka, wygłaszać w nich odczyty, starać się o prelegentów i inne udogodnienia.

2. Zakłada nowe Kółka.

W tym celu powinien poznać doskonale potrzeby swego okręgu, oraz ludzi i stosunki miejscowe.

3. Jest pomocnikiem patronatu przez gorliwe i czynne popieranie dążeń patronatu w swoim okręgu.

4. Urządza przynajmniej jedno walne zebranie powiatowe swego okręgu rocznie, i zdaje na nim sprawę z swoich czynności.

Obowiązki wicepatrona stosownie do wyższej godności są większe i różnorodniejsze od obo-

wiązków prezesa. Jeżeli wymaga się od prezesa, by przygotował 8 zebrań zimowych 3 letnie; by zajmował się zapisywaniem i rozdzielaniem obrotów sztucznych nawozów itd. wygotował sprawozdanie roczne itd., to wicepatron o tyle więcej pracować powinien.

Godności honorowych związek nasz nie ma, gdyż bezczynność takowych, jak każdy zły przykład z góry, demoralizująco wpływałyby na otoczenie.

II. Rozpoczynamy dziś druk rocznego sprawozdania Kółek od pojedynczych sprawoz. okręgów. Sprawozdanie to jest niestety niekompletne, bo kilka Kółek pomimo kilkakrotnej monitacji w „Kłosach“ sprawozdań dotąd nie nadesłało. Prosimy, by pospieszyły teraz z powetowaniem zwłoki.

Druk ten ukończymy przed walnym zebraniem delegatów w Pelplinie, który odbędzie się około 7 czerwca, ażeby odczytywaniem sprawozdania tam nie zajmować krótko wymierzonego czasu.

Odczyt patronacki.

Wspólne zakupywanie bydła rozplodowego.

Już nieraz mówiliśmy o korzyściach jakieby włościanie mieć mogli przez wspólne zakupywanie rozplodowców w celu ulepszenia swego bydła.

Obecnie bydło nasze jest w stanie opłakanym. Oprócz kilku bogatszych okolic, krówki małe spiczaste z wymionkami jak koza — bydła takiego ani do utuczenia ani do podoju trzymać nie warto,

gdyż nie zapłaci tego co zje. Ulepszyć byłoby jest stosunkowo łatwo, bo cielęta idą bardziej za ojcem jak za matką. Z dobrego stadnika w roku można mieć pełną oborę ładnych cieląt, a z tych za 2 lata jałówki. W 6 lat każdy bez znaczniejszych kosztów pięknej obory dochować się może.

A jest to sprawa, do której zabrać się warto. Byłoby w cenie coraz wyższe. Głównie za cielne krowy płaci się ceny ogromne. Zabierzmy się zatem do naprawy.

Rozpłodowce trzeba kupić samemu i mylnie jest przypuszczenie jakoby izba rolnicza lub kto-bądź stadniki rozdawał za darmo. Izba tylko kredytuje cenę zakupną. Ażeby zakupić stadnika, musi się naprzód założyć odpowiednia spółka. Kółko jako takie nie może stadników posiadać. Udział w takiej spółce liczy się według krów. Jeden dobry i dobrze żywiony stadnik starczy na 80—100 krów. Zatem właściciele owych 80—100 krów zawierają następującą ugodę.

1. „Niżej podpisani właściciele krów postanawiają na wspólny koszt i do wspólnego użytku zakupić stadnika za 450—500 mr.

2. Pieniądze na to zakupno ma się pożyczyć z Banku na weksel, który przez wszystkich podpisany zostanie.

3. Stadnik zostanie oddany do doгляdu i administracji panu

4. Tenże jest zobowiązany go utrzymać w stanie czystym, dać mu latem sposobność do ruchu, i paść go dziennie oprócz koniczyną lub sianem 7 ft. owsa.

5. Dalej opłaca procent od weksla w banku.

6. Natomiast ma prawo pobierać od członków spółki od pokrycia krowy 3 mr.

7. Do innych krów jak do spółkowych stadnika puszcząć nie wolno. W razie przekroczenia tego przepisu płaci 10 mr. kary.

8. Jest zobowiązany do prowadzenia książki która dzień pokrycia, krowę i właściciela dokładnie wymienia.

9. Spółka współwłaścicieli mianuje do przeprowadzenia i kontrolowania powyższych przepisów zarząd złożony z panów:

1

2

3

10. Kto umiera lub grunt swój sprzedaje przestaje być członkiem — nie odpowiada za długi, nie ma prawa do majątku.

10. Stadnik po 2 latach powinien być sprzedany, a cena użyta do zakupu nowego, zaś nadwyżka do umorzenia długu.“

Takie są mniej więcej statuta praktyczne, gdyż dla stadnika zakładać spółki zapisanej na sądzie nie warto, i byłoby zbyt dużo zachodu.

Ryzyko spółki polega tylko na tem, że sta-

pieczyć i premią nałożyć administratorowi.

Jeżeli stadnik normalnie się rozwinie, to za 2 lata będzie ważył 16 przynajmniej centnarów i przyniesie 16 razy 33 m. t. j. 500—600 mr.

Administrator krzywdy nie ponosi gdyż najdogodniej własne byłoby ulepszy a koszta jako tako też pokryje. Członkowie zaś 3 mr. za skok żałować nie powinni.

Najważniejsze zakupienie dobrego stadnika. Jest u nas dużo dominiów sprzedających rozpłodowe bydło; po bliższą radę prosimy udać się do pana wicepatrona **Czarlińskiego z Zakrzewka p. Ostaszewo Kr. Thorn**, który poszukania odpowiedniego stadnika się podejmie. Cena normalna za 5 kwartalnego stadnika 500 mr.

Stadnik dobry powinien mieć prosty krzyż, głębokie ciało, zad od tyłu patrząc czworokątny, nogi proste kościste i rozstawne.

Rasa najlepsza Oldenburska (czarnobiała).

Knury mogą Kółka ustanawiać na tychsamyh warunkach. Rasę poleca się „**Veredeltes Landschwein**“ t. j. ulepszoną krajową. Knurek powinien mieć proste krzyże, szeroki i równy grzbiet, nogi rozstawne a proste, ryj prosty średniodługi. Kosztują 3 miesięczne knurki 60 mr.

Prosimy o relacyą Kółek, które się zdecydują na krok taki, jak się sprawa powiodła. Grunt zarząd posiadający ogólne zaufanie, by zamiast korzyści nie było sporów.

Szczyć Boże!

(L. P.)

Prawo hipoteczne.

(Opracował ks. Witkowski w Mechowcie.)

(Ciąg dalszy.)

§ 11.

Zestawienie wierzytelności hipotecznej.

Zestawienie wierzytelności, zabezpieczonej przez hipotekę listową, skutecznia się w ten sam sposób, co przy cesyi: wystarczy, jeżeli hipotekaryusz doręczy przyjmującemu zastaw odpowiednie oświadczenie piśmienne oraz list hipoteczny. Wierzyciel zastawu może żądać, ażeby hipotekaryusz wystawiony dokument kazał — na własny koszt — notaryalnie uwierzytelnić. Uwierzytelnienie zaś potrzebne, jeżeli zastawienie ma być zapisane w księdze gruntowej. — Do zastawienia hipoteki księgowej potrzebna uгода między wierzycielem hipotecznym a wierzycielem zastawu jako i zapisanie zastawienia w księdze gruntowej.

Prawo zastawu znosi się w ten sposób, że wierzyciel zastawu oświadcza wobec wierzyciela hipotecznego, iż prawa swego się zrzeka, zwracając równocześnie list hipoteczny. Wymazanie w księdze gruntowej potrzebne nie jest, zaleca się

dnik zachoruje i zdechnie warto go zatem zabezpieczając w interesie wierzyciela hipotecznego, ażeby dotychczasowy wierzyciel zastawu nie zastawił wierzytelności osobie trzeciej. Do wymażania zaś w księdze gruntowej potrzebne zezwolenie i wierzyciela hipotecznego i wierzyciela zastawu: wystarczy jednakowoż, jeżeli się przedłoży sędziemu uwierzytelnione oświadczenia wierzyciela zastawu, że się wszelkich praw do hipoteki zrzeka.

Jakie prawa przysługują wierzycielowi zastawu?

a) Jeżeli wierzytelność wierzyciela zastawu i równocześnie wierzytelność hipoteczna są płatne, natenczas może wierzyciel zastawu żądać, ażeby właściciel zastawionej nieruchomości hipotekę jemu spłacił, albo też, ażeby mu w miejsce spłaty hipotekę cedowano.

b) Jeżeli tylko wierzytelność hipoteczna płatna, a nie wierzyciela zastawu, dłużnikowi wolno spłacić tylko wierzycielowi hipotecznemu i wierzycielowi zastawu wspólnie, odnośnie dla obydwóch wspólnie pieniądze deponować, chyba że stanęła umowa taka, że wierzyciel zastawu sam spłaty żądać może.

c) Jeżeli płatna wierzytelność wierzyciela zastawu, nie zaś wierzytelność hipoteczna, hipoteki tymczasem wycofać nie można.

d) Kto zastawia wierzytelność hipoteczną, zastawia też i procent; wierzyciel zastawu powinien jednakowoż, i to w własnym interesie powiadomić wierzyciela hipotecznego, iż odtąd procent sam ściągać będzie. Wolno też, sam tylko procent zastawić.

e) Jeżeli płatność hipoteki zależy od poprzedniego spowiedzenia, spowiedzenie należy od wierzyciela hipotecznego. Skoro zaś wierzytelność wierzyciela zastawu zostanie płatną, przysługuje i temuż prawo spowiedzenia.

§ 12.

Zajęcie wierzytelności hipotecznej.

Wojciech, który ma u Ignacego 1000 mr., winien Pawłowi 1200 mr. Ponieważ Wojciech długu dobrowolnie spłacić nie chce, Paweł go skarży. Uzyskawszy wyrok wykonalny, Paweł doręcza Wojciechowi za pośrednictwem komornika sądowego uwierzytelniony odpis wyroku. Natenczas stawia do sądu, w którego obwodzie Wojciech mieszka, wniosek o zajęcie hipoteki Wojciechowej (1000 mr.). Sąd uchwała zajęcie, Paweł zaś powinien się postarać o to, aby uchwała przez komornika sądowego doręczona została i Wojciechowi i Ignacemu. Równocześnie powinien Paweł żądać, ażeby zajęcie — jeżeli idzie o hipotekę księgową — zapisano do księgi gruntowej; wniosek taki nie potrzebuje być uwierzytelnio-

ny przez notaryusza, a może go też bez osobnego upoważnienia stawić adwokat, który dług z polecenia Pawła był wyskarżył. Jeżeli hipoteka Wojciechowa jest hipoteką listową, zapisanie zajęcia w księdze gruntowej konieczne nie jest; wystarczy, jeżeli Wojciech Pawłowi list hipoteczny wyda albo — w razie oporu Wojciecha — komornik sądowy Wojciechowi list odbierze.

Przez dokonane zajęcie Paweł zapewnił sobie wprawdzie prawo do wierzytelności hipotecznej Wojciecha, ale cóż, kiedy nie może jej jeszcze wydobyć! Aby dostać ją w swoje ręce, powinien poprosić sąd o uchwałę, przekazującą mu (überweisen) hipotekę do ściągnięcia (Einziehung) albo w miejsce zapłaty (an Zahlungsstatt). W praktyce stawia się zwykle te 2 wnioski razem z wnioskiem o zajęcie, stąd też drukowany formularz sądowy nosi zwykle wspólny nagłówek: Pfändungs- und Ueberweisungsbeschluss. Obowiązkiem Pawła jest, uchwałę tę przez komornika sądowego doręczyć i Wojciechowi i Ignacemu.

Przekazanie celem ściągnięcia upoważnia Pawła w miejsce Wojciecha, do ściągnięcia od Ignacego wierzytelności hipotecznej, jako i do wystawienia kwitu wymagalnego za odebraną walutę hipoteczną. Zaznaczyć jednak trzeba, iż Pawłowi nie wolno w inny sposób, n. p. przez cesyją, wierzytelnością rozporządzić. — Wskutek przekazania w miejsce zapłaty Paweł zostaje zaspokojony, gdyż przekazana wierzytelność hipoteczna przechodzi teraz na niego. Zapisanie przekazania w miejsce zapłaty do księgi gruntowej podlega tym samym przepisom, co zapisanie cesyi (zob. § 10). Do skuteczności przekazania potrzebne zatem jest zapisanie tylko przy hipotekach księgowych, podczas gdy przy hipotekach listowych zastępuje je odnośna uchwała sądowa oraz wydanie listu hipotecznego.

Chcąc przejąć wierzytelność hipoteczną Wojciecha w miejsce zapłaty, powinien Paweł się wprzód poinformować, czyli hipoteka jest pewna. Przejmując bowiem hipotekę przyznaje, że został zaspokojony, dotychczasowa jego pretensya do Wojciecha równocześnie się znosi. Jeżeli zatem hipoteka okaże się później bezwartościową, tak iż n. p. w razie przymusowej sprzedaży posiadłości Ignacego albo częściowo albo zupełnie upadnie, to Paweł sam ponosi szkodę, Wojciecha nie może się więcej trzymać, gdyż ten go już był zaspokoił.

(Ciąg dalszy nastąpi.)

Do złych wypadków przy cieleniu

należy t. zw. nieoczyszczenie się krowy. Płód w matce jest otoczony obszerną błoną, zwaną łożyskiem, które przyczepione jest do wewnętrznej strony macicy licznymi brodawkami, a przez nie

Jan Danajski: 1. 17. 1890. 1. 17. 1890.

Wypadek: 1. 17. 1890. 1. 17. 1890. 1. 17. 1890. 1. 17. 1890.

1. 17. 1890. 1. 17. 1890. 1. 17. 1890. 1. 17. 1890.

krwem dochodzi do płodu. W kilka godzin po ocieleniu to łożysko wychodzi także i widać na niem dokładnie ciemne, krwią nabrzmiąte plamy, które są właśnie owemi wspomnianemi wyżej brodawkami. Po wsiach nazywają je żabami, żółwiami, itp. i uważają to za chorobę krowy lub złą przepowiednię dla cielęcia. Widzimy jednak z powyższego, że te brodawki (ssawki) są rzeczą naturalną i konieczną. Bywają one mniejsze lub większe, zależnie od dokładności terminu ocielenia, krwiściłości krowy itp., ale są zawsze, i tem się martwić nie należy.

Natomiast jest prawdziwym kłopotem, jeśli wydalenie łożyska zostaje opóźnione, jeśli ono wyjdzie tylko częściowo lub wcale. Ciepłą śluzową pójką możemy dopomóc krowie do jego wydalenia, ale jeśli to nie pomoże, wtedy błony pozostałe w macicy, jako niepotrzebne dla organizmu, zaczynają gnić i są bardzo dla krowy szkodliwe.

Z wielką ostrożnością, wprowadziwszy rękę, można łożysko na brodawkach od macicy oddzielić, rzecz to jednak bardzo trudna. Lepiej jest jakąś szprycą kilkakrotnie zastrzyknąć do macicy parę kwart wody z ałunem, a często ten środek pomaga. Wreszcie z czasem to łożysko i samo wycieknie, gnijąc powoli, ale krowa gorączkuje ciągle i bardzo zmizernieje, a przytem na rok lub dwa staje się jałową. Dzieje się to skutkiem tego, że wewnętrzna błona śluzowa macicy jest chora, zapalona, i choć krowa wielokrotnie poluje (biega się, czyli bydłuje), ale płód nie może się rozwinąć w chorem otoczeniu. Zauważyć to się daje szczególnie u porzutek, bo w tych razach nigdy prawie łożysko prawidłowo się nie wydzieliła, i na następną cielnosć zwykle dwa lata trzeba czekać. Przez ten czas mleka nadoimy niewiele, a utrzymanie tej krowy więcej kosztuje, że każdą prawie porzutekę najlepiej jest przeznaczyć na rzeź, a na jej miejsce inną krowę postawić.

Sprawozdanie roczne kółek rolniczych Zach. Prs.,

zestawił K. Donimirski, sekretarz związku.

Okręg: **Lubawa**; wicepatron F. Ossowski z Kurzętnika.

**Kółka Lubawa, Grabowo, Nowemiasto,
Zwiniarz.**

1. Lubawa.

Kółko to założył w marcu 1901 r. ks. prob. Majka z Samplawy, p. Józef Ossowski z Białobłot i p. Władysław Żuralski z Kazanic. Preze-

sem jest ks. prob. Majka z Samplawy p. Weissenburg W.-Pr. wicepatronem p. Tadeusz Owsiany z Rakowic, sekretarzem p. Zelma z Lubawy, skarbnikiem p. J. Żuralski z Lubawy. Zebranie w roku 1908 odbyło się 5 i 3 zwiedzenia gospodarstw. Letnią porą podług uchwały Kółka zebrania się nie odbywają, ponieważ Lubawa sama dla siebie Kółka nie tworzy, a członkowie z okolicznych wiosek zajęci latem uprawą i sprzętem na posiedzenia by nie przybyli; tem więcej, że posiedzenia odbywają się w dzień roboczy. Na posiedzeniach mówiono i dysputowano o uprawie roli, używaniu sztucznych nawozów, o siewie, o sprzęcie, o chowie inwentarza jako i o wszystkich ważnych sprawach bieżących i wynalazkach obchodzących rolnika. Abonuje się 17 numerów „Kłosów“ i sprowadzono 50 kalendarzy rolniczych „Poradnika Gospodarskiego“. Kółko sprowadziło 150 ctr. saletry chilijskiej, 30 cent. koniczyny, 10 ctr. pastewnych buraków, 2 ctr. marchwi; prócz tego oddawano zamówienia Rolnikowi w Nowemmieście. Kółko posiada maszynkę do podszukania zawartości wapna w ziemi. Roczny dochód Kółka wynosi mr. 100. Stan majątku wynosi 87 mr; składki patronackiej Kółko w tym roku dotychczas nie nadesłało. Zabezpieczonych od ognia jest $\frac{2}{3}$ członków od gradu $\frac{1}{3}$. Pięcioprocentowych hipotek członkowie dużo mają i powinni w to miejsce brać pieniądze od towarzystwa kredytowego ziemskiego (landszafty). Na sejmik wysłano delegata w osobie p. T. Owsianego z Rakowic. Zarząd na rok 1909 pozostał ten sam.

2. Grabowo.

Kółko założył 16 czerwca 1907 r. p. Donimirski z Łysomic jako patron i ks. prob. Majka jako wicepatron. Członków Kółko liczy 83, z których mniejwięcej 75 % uczęszcza na zebrania. Prezesem jest ks. prob. Pełka z Grabowa, wiceprezesem ks. prob. Jankowski z Rożentala, skarbnikiem Józef Kasprzycki. Zebranie odbyło się 9 i dwa zwiedzenia gospodarstwa. Odczyty były następujące: O melioracji łąk (p. Ossowski z Kurzętnika), o zmianie zboża, o drzewach owocowych, o uprawie wiosennych zasiewów, o siewie ozimin, o próbach z sztucznymi nawozami prócz tego odczyty z „Poradnika“ i „Kłosów“. Kółko abonuje 40 egzemplarzy „Poradnika“ i 15 egzemplarzy „Kłosów“. Kalendarzy sprowadziło 40. Dochód roczny Kółka wynosi 85 mr. Składki na patronat wysłało 10 lutego 10 mr. Od ognia zabezpieczeni są wszyscy członkowie od gradu mało kto. Delegatów na zjazd w Pelplinie wysłało Kółko 2 i to pp. Bolesława Paprockiego i Mateusza Kasprzyckiego z Rożentala. Na r. 1909 wybrano ten sam zarząd; sekretarzem jest p. Dąbrowski z Wałdyk p. Rosenthal.

3. Nowemiasto.

Kółko to założyli przed mniejwięcej 20 laty ś. p. p. Jackowski z Sędzic, i ś. p. ks. prob. Januszewski z Tylic. Członków jest 50; z gośćmi na zebraniach jest 50—75 uczestników. Prezesem jest ks. prob. Batke z Radomna, wiceprezesem p. Robiński z Radomna, skarbnikiem p. Jarzębski z Krzemieniewa, sekretarzem p. Dziegielewski z Nowegomiasta. Zebranie Kółko odbyło 6 i zwiedziło 2 gospodarstwa. W latowym półroczu dla braku członków uczęszczających się nie odbywały. Odczyty były następujące: 1) Korzyść, którą rolnicy mają z suszarni perek. 2) Wartość i działanie obornika. 3) Uprawa roli pod okopowiznę. 4) Sprawozdanie ks. prob. Majki ze Samplawy z rezultatów osiągniętych na półkach doświadczalnych z użyciem różnych kombinacji sztucznych nawozów. 5) W jaki sposób dochowa się rolnik dobrego inwentarza? Prócz tego były pogadanki: Dla czego oświata rolnikowi jest konieczna? potem o melioracji łąk, marglowaniu roli i o ustawie o wywłaszczeniu. Z czasopism abonuje Kółko „Poradnika“ i „Kłosy“ (?) Roczny dochód Kółka wynosił 33 mr. stan majątku 271 mr., składki patronackiej nadesłało 10 mr. Członkowie zabezpieczają się od ognia i gradu również starają się o oczyszczenie złych posiadłości z wysokoprocentowych hipotek. Jako delegaci na zjeździe (byli w Pelplinie ks. prob. Batke z Radomna i p. Robiński z Radomna. Zarząd na rok 1909 wybrany został ten sam.

4. Zwiniarz.

Kółko mimo prośb nie nadesłało sprawozdania.

II. Okręg: **Brodnica**, wicepatron Mieczkowski z Ciborza.

Kółka: Lidzbark, Brodnica, Wrocki, Zbiczno, Jabłonowo.

5. Lidzbark.

(nie nadesłało sprawozdania) tylko 5 mr. do kasy patr.

6. Brodnica

nie nadesłała sprawozdania, lecz 99,66 mr. do kasy patronatu.

7. Wrocki.

Kółko założył p. Stanisław Graff 13 sierpnia 1893 r. Obecnie należy doń członków 40, z nich 75 proc. jest regularnie na zebraniach. W skład zarządu wchodzi p. Szymon Mossakowski z Cieszyn jako prezes, ks. Brzeziński jako wiceprezes, p. Jan Wilamowski jako skarbnik, p. Bol. Maciejewski jako sekretarz. Zebranie odbyło się pięć, reszta dla braku uczestników wypadła. Odczyt

był o podniesieniu kultury w ziemi za pomocą marglowania lub wapnowania, pozatem pogadanki: o siewie jarzyny, o uprawie zimowej, o paszy dla bydła zimą, o przechowaniu i używaniu stosownym mierzwy. Kółko abonuje „Poradnika“ i „Kłosy“ (?) i sprowadziło 32 kalendarzy Poradnika. Roczny dochód kółka wynosi 40 mr., stan majątku 15 mr., składki nadesłało 10 mr. do kasy patronatu. Członkowie przeważnie zabezpieczeni od ognia w towarzystwie „Schwedt“. Delegatem na sejmik kółek w Pelplinie był pan Łęgowski z Feliksowa. Zarząd na rok 1909 został ten sam.

8. Zbiczno.

Kółko to nie nadesłało ni sprawozdania ni składki.

9. Jabłonowo.

Kółko rozpoczęło właściwą działalność swą dopiero w r. 1909.

III. Okręg: **Toruń**, wicepatron Czarliński z Zakrzewka.

Kółka: Chełmża, Papowo bisk., Papowo toruńskie, Siemoń.

10. Chełmża.

Kółko to założył p. poseł Leon Czarliński w r. 1866. Obecnie liczy członków 43 a z nich obecnych na zebraniu jest około 20. Prezesem do c. j. 08. był p. Czarliński z Zakrzewka później p. Szlosowski z Dębin. Wiceprezesem był p. W. Szenic, później p. Donarski z Nawry, skarbnikiem p. Przyliński z Chełmży. Zebranie odbyło się 10 i zwiedzono 1 gospodarstwo. Odczyty były następujące: 1. O wapnowaniu p. J. Szczaniecki z Nawry. 2. O uprawie pod jarzyny (p. Donarski z Nawry). 3. O podniesieniu sprzętu kartofli (pan Korthals z Chełmży). 4. O uprawie i nawożeniu pod buraki cukrowe (p. Hauster z Pluskowęs). 5. O drenowaniu (p. Szczaniecki sen. z Nawry). 6. O żywieniu trzody chlewnej (p. Szlosowski z Dębin). 7. O utrzymaniu w dobrym stanie inwentarza (p. Donarski). Pogadanki były o uprawie koniżynisk, o siewie rzędowym sztucznych nawozów, o najodpowiedniejszym gatunku koni w naszej okolicy, o kartoflarkach. Kółko obonuje 37 egzemplarzy „Kłosów“ i sprowadziło 20 kalendarzy. Roczny dochód kółka wynosi 43 mr., majątku posiada 74 mr., składki do patr. nie wysłało. Zabezpieczeni członkowie są od ognia i gradu w tow. Schwedt. Hipoteki są uregulowane. Delegatami na sejmik ks. prob. Żuławski z Grzywna i pan Korthals z Chełmży. Na rok 1909 wybrano prezesem p. Donimirskiego z Tylic, wiceprezesem p. J. Szczanieckiego z Nawry, skarbnikiem p. Przylińskiego z Chełmży, sekretarzem p. Korthalsa z Chełmży.

(Ciąg dalszy nastąpi).

Z Kółek rolniczych.

— **Kółko w Jeżewie** zebranie z dnia 21. 3. 09. Obecnych członków 27. Odczyt: „w jakim czasie najlepiej skutecznia siewy“ p. Witolda Parczewskiego z Belna. W dyskusji zabierali głos pp.: Opertowski, Fr. Chmielewski, Kruszkowski, Dąbrowski. Pogadanka na temat: „Czemu każdy rolnik powinien zaciągać landszaftę“.

Parczewski, wiceprezes. Jan Linda, sekretarz.

— **Kółko rolnicze w Nowejcerkwi.** Zebranie z dnia 25. II. 09. Obecnych członków 42 i kilku gości. Odczyt: Jaką korzyść przynosi dobra klacz rozplodowa, p. Anastazy Bielecki. Dyskusja ożywiona. Pogadanka o różnych gatunkach owsa i jęczmienia do siewu i o sztukach Chilijki. Przyłączyło się 6 nowych członków.

— Zebranie z 30. 3. 09. Obecnych 20 członków. Odczyt: o szkodnikach w zbożu p. Brejski. Pogadanka i dyskusja nad powyższym tematem; p. prezes Hasse przemawiał w szerszych słowach: „Jak poznać czego brak ziemi“, następnie „o kulturze łąk i ich pielęgnowaniu i mierzwienu“. W dyskusji zabierali głos prawie wszyscy członkowie. Po dalszej pogadance dziękuje p. Hasse członkom, że licznie uczęszczają, niestety mamy jeszcze kilku, którzy pozostawiają w domu a z tych tak ważnych wykładów, które właśnie dziś rolnikowi wielką korzyść przynieść mogą, niekorzystają. Czas do dzieła, łączmy się gospodarze. Następnie pochwaleniem Pana Boga zamyka posiedzenie.

J. Hasse, prezes. A. Bielecki, sekretarz.

Szanownych Panów Prezesów

kółek roln. mego okręgu proszę usilnie o zawiadomienie mnie o każdym zebraniu, na które po kolei chętnie przybywam, o ile na czas mnie uwiadomiono.

A. Czarliński, wicepatron na powiat Toruński i Wąbrzeski.

Zebrania.

— **Jabłonowo** — Zebranie kółka rolniczego odbędzie się w Jabłonowie w piątek, d. 2 kwietnia r. b. o godz. pół do szóstej po poł. w lokalu p. St. Schulca. Odczyt p. Müllera z Jabłonowa i praktyczne próby centryfugą. Dla ważnych spraw liczny udział pożądan. Uprasza się usilnie o przybycie i przystąpienie do kółka gospodarzy z Góral, których jeszcze braknie.

Zarząd

— **W Gostocznynie** — Kółka rolniczego w nie-

dziele, dnia 4-go b. m. o godz. 4-tej po południu u pana Komorowskiego.

— **W Dobrczu** — Kółka rolniczego w niedzielę, dnia 4 b. m., o godz. 12 i pół po południu u p. Blenkla.

— **W Nowem** — Tow. rolniczo-przemysłowe w niedzielę, 4 b. m., o godz. 6 po połud. w lokalu p. Petrykowskiego.

— **W Lisewie** — zebranie Towarzystwa roln. we wtorek, dnia 6-go b. m. o godz. 5 po poł. w zwykłym lokalu. Na porządku obrad wykład p. Fr. Grajewskiego.

— **W Pusku** — Kółka roln. w niedzielę 4 b. m. o godz. 5 po południu w zwykłym lokalu.

— **W Czersku** — Tow. rolniczo-przemysłowe w niedzielę, 4 b. m. o zwykłym czasie na sali p. Szulca.

— **W Podstolinie** — Tow. roln. w niedzielę 4 b. m. o godz. 4 po poł. w lokalu p. Wiklanda dawn. Preussa.

— **W Złotowie** — Kółka roln. w niedzielę 4 b. m. zaraz po nabożeństwie na sali p. Lamparskiego.

— **W Skórczu** — Kółka rolniczego na parafię skórzecką i barłózką w niedzielę, 4 b. m., o godz. 4 po poł. w hotelu p. Rezmera.

— **W Pinczynie** — Kółka roln. w niedzielę, dnia 4 b. m. o godz. 4 po poł. w lokalu p. Wielewickiego.

Formularz do zapisania „Kłosów“

na drugi kwartał 1909.

Załączony kwit prosimy odciąć, podpisać i oddać na pocztę lub listowemu wraz z pieniędzmi.

Postbestellungsformular.

Ich bestelle hiermit bei dem Kaiserlichen Postamt die Zeitschrift „Kłosy“ aus Belylin (13. Nachtrag zur Zeitungspreisliste) für das II. Quartal 1909 und zahle an Abonnement 75 Pf. (u. 12 Pf. Bestellgeld).

Imię, nazwisko i adres zamawiającego.

Formularz do zapisania „Kłosów“ na drugi kwartał 1909. Złóżony kwit prosimy odciąć, podpisać i oddać na pocztę lub listowemu wraz z pieniędzmi.

Obige 75 Pf. (und 12 Pf. Bestellgeld) erhalten zu haben, bescheinigt

den 1909

Kaiserl. Post.....

Czystość w gospodarstwie mlecznem i domowem

powinna być jak najściślej przestrzegana. Niektóre wady mleka, jak mleko cuchnące, prędkie kwaśnienie, zsiadanie i warzenie się mleka, często przypisywane bywają złej paszy, zmianie powietrza lub wewnętrznej chorobie krów, — natomiast we wielu takich przypadkach powodu tego szukać należy jedynie w niedostatecznem oczyszczaniu naczyń służących do dojenia, ceżenia i przechowywania mleka.

Z powodu zaniedbania tak ważnych warunków czystości, wytwarzają się w naczyniach drobne grzybki, które powodują psucie się mleka, robiąc go często nieużytecznem.

Środków do czyszczenia naczyń mleczarskich jest mało i nie wszystkie nadają się do tego celu, gdyż pozostawiają zapach lub smak, który następnie udziela się mleku.

Jedynym środkiem do czyszczenia naczyń mleczarskich jest

„Saponin“ z marką **„Koszulka“**
ochronną

który, aczkolwiek przeznaczony do prania bielizny, — daje się również wybornie zużyć do mycia i szorowania wszelkiego rodzaju sprzętów z drzewa, szkła i metalu. „Saponin“ z „Koszulką“ powinien się znajdować w każdym wzorowem gospodarstwie, w którym ma panować czystość, schludność i oszczędność. (6)

„Saponin“ z „koszulka“

jest niezbędnym nietylko przy praniu bielizny, lecz również potrzebny do szorowania podłóg, ławek, okien, zmywania sprzętów kuchennych i pomywania naczyń stołowych i t. p

Do nabycia wszędzie w paczkach po 25 fen.

Trzeba żądać wyraźnie

„Saponin“ z „koszulka“

i nie brać nic innego. Gdzie „Saponinu“ nie ma, wysła się wprost

== 8 paczek za 2 marki ==

franko w dom pod zaliczką pocztową.

Chem. fabryka Czesława Nagórskiego w Starogardzie

(Pr.-Stargard.)

Centralna drogerya C. Nagórski w Starogardzie (Pr. - Stargard),

poleca po najtańszych cenach:

(7)

Świece ołtarzowe czysto woskowe, jak również stearynowe i ceresynowe z dobrego i twardego materiału, nie kapiące.

Specjalny olej do lamp wiecznych podwójnie rafinowany.

Wyborne knotki i kadzidła balsamiczne.

Wszelkie przesyłki od 20 mr. wysła się franko pocztą lub koleją.

Każdy palacz

i znawca powinien się przekonać o dobroci moich prawdziwie rosyjskich

papierosów,

które wysłał każdemu na próbę

200 sztuk za 4 marki

franko pod zaliczką w 2 gatunkach: lekkim i mocnym. Niepodobające się papierosy przyjmę chętnie z powrotem (9)

**W. Prusinkiewicz, fabryka papierosów,
Pr. Starogard.**

„Ceres“

**Towarzystwo handlowe i komisowe
w Gdańsku**

Adr. telegr. Handelsceres

Telefon nr. 682

dostarcza

po najtańszych cenach wszelkie sztuczne nawozy, artykuły pastewne, makuchy, węgle i t. d.,

zakupuje

wszelkie gatunki zboża i nasion płacąc najwyższe ceny giełdowe. (8)

Bardzo zadowolony

każdy hodowca trzody chlewnej, gdy świnie są zdrowe, pasą się i prędko rosną. Cóż pocnie jednak, gdy świnie żreć nie chcą i zamiast rosnać i tuczyć się — w oczach marnieją?

Każdy rozsądny hodowca, dodaje wtenczas do paszy znany od lat jedynie rzetelny środek dla świń: (10)

„Smakotuk“

który daje smak tuczy, pożywia i stwarza niebywałe ciężary tuczników. — Tysiące uznań i pochwał z najdalszych stron, są najlepszym dowodem dobroci „Smakotuka“. Do nabycia we wielu aptekach i drogeryach,

gdzie niema wysła worek próbny, worek 10 funtowy za 4 mr. franko w dom:

Alchemia Laborat.

Klimek & Co., Graudenz.